

Pärtel

Jan Willemson

November 9, 2012

Pärtel by Jan Willemson is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported License.

I

Pärtel ei saanud aru, kas ta magas või oli üleval. Pea lõhkus räigete hoogudena valutada ja hoogude vahele ei jäänud niigi palju aega, et mõnda pikemat mõtet korralikult lõpuni mõelda. Pärtel üritas ühte silma paotada.

Valge lagi.

Lollaka mustriga linad.

Siiber nurgas tabureti otsas.

Järelikult haigla. See oli vist hea.

Valuhoogude vahel meenus Pärtlile, kuidas ta köögilaua taga kägarasse vajus ning kiirabiga pimesooleoperatsioonile toodi. Operatsioon sai ilmselgelt üle elatud, aga miks see kuradi pea niimoodi laiali tahab lennata..? Kas meditsiin pole tõesti veel aastaks 2020 suutnud leiutada ilma kõrvalnähtudeta anesteesi? Blahh ...

Pärtel tahtis ropult vanduda, kuid kurgust kostis ainult jõuetut käginat. Ta keeras pead ja märkas öökapil nuppu. Mõne hetke pärast lipsas öde ukse vahelt sisse.

"Noo, kuidas me ennast tunneme?"

"Grhh..."

Suutmata end muul moel arusaadavaks teha, osutas Pärtel sõrmega pea poole. Õde kummardus millegipärast Pärtli kukalt vaatama ja tühjendas seepeale tilgutisse ühe ampulli. Soojus valgus üle keha ning taanduv valu laskis lõpuks uuesti magama jääda.

- - - - -

"Nonii, mis meil siin on?"

Terve hommikupooliku valuvaigistilaksu all mõnulenud ja valges laes võrku kuduvat ämblikku imetlenud Pärtli vaate ette ilmus kandiliste prillide ja lühikese tumeda habemega nägu.

"Mmmm...mh?" suutis Pärtel esimese hooga vaid mõmiseda.

"Kuidas patsient ennast tunneb?"

"'ea 'a'u'a'" lalises Pärtel, suutmata keelt kuidagi oma tahte alla saada.

"Mis-mis?" uuris prillidega habe.

"Bea 'aluda'" pingutas Pärtel kõigest väest.

"Ahjaa, pea valutab, muidugi-muidugi ... seda ikka juhtub vahel ... me kasutame küll kehasõbralikku plastikut ja hoiame kapslit teie tüvirakkude sees, aga üks keha ikka üritab seda mõnikord eemale tõugata. No pole hullu, meil on niisuguse reaktsiooni mahasurumiseks

ravimid olemas ja küll teie organism kapsli lõpuks omaks võtab. Seda, et patsient peaks elu lõpuni ravimeid võtma, juhtub tänapäeval ikka väga harva."

"Gab'i? 'i' gab'i?" jõudis Pärtel lõpuks lõtvade huulte vahelt ühes tatimullidega välja ajada, kuid prillidega habe oli pildi pealt juba järgmise patsiendi juurde suundunud.

- - - - -

"Kapsli? Mis kuradi kapsli?"

Ilmselt oli valuvaigisti mõju otsa saanud ja pea lõhkus endise hooga valutada. Kõik, kes ette sattusid, pidid oma koosa saama ja oli puhtalt halastajaõe enda süü, et ta valel hetkel palatisse astus. Põhjuseks sobinuks tegelikult suvaline ettekääne, aga praegu polnud seda vaja isegi otsida.

"Mis kuradi sitta te mulle sisse olete istutanud?!?"

Õbluke mustanahaline tütarlaps värises nagu haavaleht, sest vaatamata endiselt kurnatud ihule suutis Pärtel juba päris korralikku bassi kõmistada.

"Emm ... eee ... mina ei tea midagi ..." sai ta ainult vastu pobisetud, kui Pärtli "Mine ja otsi siis, kurat, mulle keegi, kes siin sitases urkas midagi teab!!!" ta uksest ükspäinis helilaine jõuga välja paiskas.

- - - - -

Pärtli üllatuseks selgus, et prillidega habe seisis kindlalt suure jämeda kere küljes. Kõik piinava valu ja kisendava ebaõiglustundega välja mõeldud roppused läksid otsekui poolkogemata meelest ning tuikamine kuklas ei andnudki enam nii palju tunda, kui arst Pärtlile oma pilgu läbi prillide otsa puuris.

"Nii. Mis probleem meil siin on?"

"Mmm ... ma tahtsin küsida, mis kiibist te ennist suure visiidi ajal rääkisite?"

Arst uuris Pärtlit tunduvalt pikema pilguga, kui üllatuse või isegi hukkamõistu väljendamiseks hädapärast tarvis oleks läinud.

"Teie ID-kiibist loomulikult," lausus ta lõpuks nii rõhutatud rahulikkusega, et Pärtel endas taas vihalainet tõusmas tundis.

"Kuulge, ma tuln siia haiglasse tavalisele pimesooleoperatsioonile! Ma pole palunud endale mingit kiipi panna!"

Järgnes haudvaikus, mis kord oma kurjakuulutavuses Pärtli seljaga vastu ülestõstetud patja liibuma pani, siis aga oma naeruväärsusega

täiesti sobimatul kohal itsitama sundis. Arst laskis sel kõigel rahulikult sündida ja hakkas siis, kui Pärtel taas enamvähem adekvaatseks muutus, üksluisel toonil rääkima.

"Noormees, te näete välja nagu haritud inimene. Te olete kindlasti kuulnud, et ülejärmisest aastast on ID-kiip kõigile vabariigi kodanikele kohustuslik."

"No ja siis? Täna ei saa ju keegi mulle seda veel kuklasse suruda!!!"

Arst ohkas raskelt, õngitses taskust rätiku ja võttis prillid ninalt, et neid mõtlikult pühkida.

"Vaadake, noormees, kiibi siirdamine ei ole päris sama kui mingi plastikutüki pressimine. See nõuab palju aega ja oskuslikku kirurgi. Kui kahe aasta pärast peavad kõik kodanikud kiipe kandma, tuleb meil neid paratamatult juba praegu istutama hakkata, muidu on meil ühel ilusal päeval palju inimesi, kes üleöö seadust rikkuma hakkavad."

"Aga ikkagi ... te ei saa ilma minu nõusolekuta sellist liigutust teha! Vähemalt allkirja peaksite küsima ... või midagi ..."

Prillid rändasid ninale tagasi ning üle nende viskus Pärtli poole kiire pilk.

"Siin te, noormees, eksite. Möödunud kuul andis Vabariigi Valitsus välja määruse, mille alusel suunatakse kõik haiglasse operatsioonile tulnud inimesed korraga ka kiibistamisele. Üksikuid nõusolekuid pole enam vaja."

"Doktor! See on ju otsene demokraatia ja inimõiguste rikkumine!"

"Kas tõesti? Misasi on demokraatia? Enamuse võim vähemuse üle. Noormees, te allute iga päev põhiseadusele, perekonnaseadusele, võlaõigusseadusele, minupärast kasvõi liikluseeskirjale - ühtekokku paarikümnele tuhandele õigusaktile, millega te ilmutatult nõus pole olnud ja mida te arvatavasti isegi lugenud ei ole. Selles peitubki esindusdemokraatia mõte - teie hääletate oma esindajate poolt ja täidate pärast neid seadusi, mida parlament vastu võtab. Kuidas muud moodi te riigikorraldust endale üldse ette kujutaksite?"

"Kurat, ärge hämage mulle ühiskonnafilosoofiast! Ma nõuan, et te selle kiibi minust otsekohe välja õngitseksite!"

Sügav vaikne ohe arsti suust sundis Pärtlit tähelepanelikumalt vaatama. Ja korraga märkas ta, et vana mehe silmad olid kurvad.

"Vaadake, noormees, ma ei hakka teile praegu pidama loengut neurokirurgiast, aga uskuge mind, kiibi sidumine teie närvilõpmetega pole ei kiire ega odav operatsioon. Riik on väljendanud suurt poliitilist tahet ja maksab haigekassa kaudu kiipide implanteerimise kinni. Kiipide äravõtmine on mingis mõttes isegi keerulisem ja ohtlikum, sest organismist tuleb eemaldada midagi, mida organism vahepeal omaks on hakanud pidama."

Meil puudub piisav praktika ennustamiseks, mis säärase operatsiooni peale juhtuma võib hakata, ja arstina ei saa ma teile seda riski kindlasti soovitada. Ning isegi kui teil oleks küllalt rumalust oma eluga niisugusel moel mängida, ei jätkuks teil operatsiooni jaoks lihtsalt raha, sest seda enam keegi kinni ei maksa."

Pärtel tundis, kuidas koos argumentidega tema viimanegi jõuraas otsa lõppes. Poollamaskile kukkumisest voodiotsaga pähe saadud hoop kustutas teadvuse ainsa hetkega.

II

Järgmine nädal oli Pärtli elus konkurentsitult kõige võitluslikum. Niipea kui operatsioonist taastuv ihu vähegi kannatas, ajas ta end kõigepealt istukile, siis voodi najale ning lõpuks seina toel koridori. Iga tema sammu saatis lakkamatu õigusenõutamine kõigi käest, kes vähegi teelette sattusid. Tohtriga polnud enam mõtet õnne katsuda, selle oli Pärtel juba selgeks saanud, aga kõikvõimalikud õed, kes kraadiklaase tõid, ja sanitarid, kes palateid küürisid, kõlbasid esimeses lähenduses sama hästi. Enamasti tõttas haiglapersonal pärast oma ülesannete täitmist kohe järgmisesse palatisse edasi ja esialgu polnud Pärtlil piisavalt jaksu, et neil kannul püsida. Aga vähemasti üks sanitarimutt istus korra Pärtli voodi kõrvale taburetile kiipide kahjulikkuse teemalist loengut kuulama ning isehakanud lektorile tundus, et tema auditoorium pobises nõusolevalt. Loomulikult tabas Pärtlit kerge pettumus, kui selgus, et mutt oli lihtsalt nii vana, et pidi kahe siibritühjendamise vahele veidike puhkama, aga väikeste tagasilöökidest pärast pole suur asi kunagi ajamata jäänud.

Juba järgmisel päeval suutis Pärtel koridoriseina mööda pingini komberdada ja võis pingiotsale järjekordset ohvrit varitsema maanduda. Ohvriks sai umbes kaheajakilone meesterahvas, kes käimistoe najal vaevaliselt pingini veeres ja siis puhkides istukile vajus. Pärtlile jäi tema kõrvalt täpselt ühe kannika jagu ruumi, aga sellest polnud hullu midagi, sest onkel ei kavatsenud ilmselgelt lähema kahe tunni jooksul kuskile liikuda ja nii oli selleks ajaks kuulajaskond garanteeritud. Pärtel alustas oma juttu kaugest lapsepõlvest, mil igal inimesel veel telefoni ega arvutitki ei olnud, ning jõudis otsapidi välja esimeste ülikooliaastate ja USA Kongressi raamatukoguni, kus üle gopheri ligi käidi. Alles seepeale taipas ta imestada, miks tema pingikaaslane senini musta ega valget lausunud ei ole. Pärtel proovis ennast vahelduseks tutvustada ja niisama ilmast-tervisest juttu teha, aga kui ka neile katsetele mingit reaktsiooni ei järgnenud, taipas Pärtel lõpuks, et mees on peale ülekaalulisuse veel ka täiesti kurt.

Vihane enese ja kogu maailma peale, suundus Pärtel uutele jahimaadele. Ta tüütas järgemööda ära söögijagajad, patsiendid ja tagatipuks ka kõik külastajad, kes lillede ja puuviljadega varustatult aegajalt koridori peale sattusid. Üks neist läks lõpuks paarstile kaebama. Viimane pidas Pärtliga maha veel ühe tõsise jutuajamise, aga kuna Pärtel seepeale oma käitumist kuigivõrd ei parandanud, seoti ta rihmadega voodi külge kinni ning lükati järjekordse rahustilaksu alla.

"Vaadake, noormees. Te olete operatsioonist piisavalt hästi taastunud ja mingit meditsiinilist põhjendust teid haiglas pidada enam ei ole. Mulle teeb muret teie vaimne seisund, kuid psühhiaatrilist ravi meie haigekassa ei hüvita, kui tegu ei ole just kaasinimestele füüsiliselt ohtliku patsiendiga. Ma soovitan teil sellegipoolest tungivalt psühhiaatri vastuvõtule minna ja võin omalt poolt mõne tunnustatud spetsialisti kontakte pakkuda."

Pärtel jõllitas arsti altkulmu ning tundis hinges teravat tungi pahvatada talle vastu midagi stiilis "Ise te, sitapead, mind nii kaugele viisite!" või "Koristage see nilbus minu kuklast ja ma rahunen maha!", aga viis päeva voodi külge aheldatuna olid talle õpetanud, et vaidlemine ei vii kuhugi. Niisiis pillas ta moka otsast ainult kuiva "Täna, pole vaja" ja marssis kabinetist välja.

- - - - -

Kodus tundus kõik nagu ikka ja samas nagu ei kunagi enne. Mõistusega sai Pärtel aru, et potilill seisis ikka samal kohal ja kraanikausis ilutsesid nädalavanused toidunõud, mida ta polnud jõudnud pesta, kui kõhtu äkitsi terav valu sisse lõi. Samas ei saanud ta ei üle ega ümber tundest, et miski on pöördumatult muutunud.

Jah, see miski on tema ise. Muus osas peaaegu täpselt seesama Pärtel, kes nädala eest, kui mitte arvestada imepisikest muutust. ID-kiipi kuklas.

Milline see kiip õieti välja näeb? Umbes aasta tagasi, kui mingi firmake uue tehnoloogiaga lagedale tuli, oli Pärtel viitsinud vastavateemalist diskussiooni ajakirjanduses natuke aega isegi jälgida, aga siis oli kogu lugu tema jaoks kunsttisside ja lendautode infomürasse mattunud. Ta teadis jah, et üliinnovaatiline parlament oli järjekordses rahvusvahelise tunnustuse näljas esimese riigina maailmas ID-kiibid kohustuslikuks teinud, aga seaduse rakendumiseni pidi ju ometi veel aega minema. Läks ta jee, nüüd oli see siis käes.

Pärtel astus vannituppa ja üritas kahe peegli abil oma kukalt uurida. Operatsioonist andis tunnistust ainult imepisike punane täpik juuksepiiril. Sõrmega katsudes polnud naha all midagi tunda. Seega oli kiibikapsel lükatud piisavalt sügavale, ilmselt kuskile kolbaserva alla. Oma jõududega seda kätte saada pole lootustki.

Pärtel istus elutoa diivanile tagasi ning üritas olukorda kainelt analüüsida. Võib-olla pole see kiip lõppkokkuvõttes ikkagi nii hull? Enam pole vaja isikutunnistust kaasas tassida ja see on ju ometigi mugav. Aga kas mugavus kaalub üles kõik potentsiaalsed riskid, milledest suur osa kindlasti veel teadagi pole?

Pärtel tundis, et ta vajab targema inimese nõu.

Peeter.

Jah, Peeter oli see sõber, keda kollane ajakirjandus aegajalt sõltumatu eksperdina kasutas, kui oli tarvis valitsusele järjekordse tehnoloogilise kala eest pähe anda. Ka ID-kiipide projekt oli Peetri käest võtta saanud kõrvuti geneetiliselt muundatud majahoidjaprussakate ja kaitseministeeriumi ühe projektiga, mille sisuks oli vaenlase allvelaaevade rünnaku korral riigi territoriaalmere põhjani kinni külmutamine.

Ega's kedagi, pudel eelmise aastatuhande tehnoloogiaga aetud han'sat ühes ning külla.

- - - - -

Üks kasulikumaid uuema aja trende oli see, et inimesed viibisid enamasti kodus. Sedamööda, kuidas igasugustes kontorites järjest rohkem kaugtöö peale ning koolides e-õppele üle mindi, kahanes vajadus jalga uksest välja tõsta üha enam ja enam. Juba kaks aastat võeti mitmetesse koolidesse esimesi klasse, kus lapsed üksteist füüsiliselt ei näinudki, suhtlus omavahel ja õpetajatega toimus vaid virtuaalses ruumis. Tunnistuse järele polnud vaja aktusele minna, sest pabertunnistustest oli saanud ajalugu. Ja ega Pärtel või Peeter isegi enam nõnda palju ringi liikunud kui noorpõlves. Juba ükspäinis kütusehinnad olid tõusnud nii palju, et näiteks rahvusvaheliste konverentside korraldamine oli ammu mõttetuks kalliks muutunud. Ja lõppude lõpuks on ju pagana mugav toatuhvlites oma hommikukohvi lürpida ning poole silmaga striimitud ettekannet kuulata, millest sa ühtmoodi sittägi aru ei saa, istu sa siis Kuala Lumpuris koha peal või kodus tugitoolis.

Peetriga oli Pärtel juba ülikooli ajal klappima hakanud, kui selgus, et peale ühise eriala ja kursuse neid ka sarnane maailmavaade seob. Nüüd oli Peeter Pärtli tutvusringkonnas üks väheseid, kes ei vaadanud imelikult, kui talle päriselt külla tuldi ega esitanud pilkavaid küsimusi stiilis "Kaameratelefonist oled kuulnud?".

Ukse vahelt ilmus Peetri vanema plika Laura kräsupea, mis kadus Pärtlit silmanult tuldud teed üleõlahõiklega "Paps, sinu juurde!". Peeter loivas külalisele vastu ning tegi rõõmsa näo pähe.

"No tšau. Mis käike sa käid siis?"

"Näed, on siin üks väike probleem vaja lahendada," muigas Pärtel vandeseltslaslikult ja näitas hõlma alt pudelit. See sulatas Peetri nagu alati ja veerandtunni pärast edenes kahe mehe jutt kõõgilaua taga juba täie hooga.

Kui pudel omadega poole peale jõudis ning kohustuslikud kas-sa-GF-iga-juba-leppisid-ära teemad läbi võetud said, tekkis vestlusesse piinlik vaikus. Peeter kummutas topsiku tühjaks ja küsis ilma suurema üleminekuta:

"Noh, räägi."

"Mmm ... misasja?"

"Kuule, ma tunnen sind piisavalt hästi. Sa ei ilmuks niisama välja, kui sul midagi südamel ei oleks."

Pärtel punastas piinlikkusest. Jah, sellest korrast, kui ta viimati lihtsalt ilma erilise põhjusega Peetrile külla tuli, pidi nüüdseks ikka hea mitu aastat möödas olema.

"Mmm ... mhmh. Ühesõnaga, mul on üks jama kaelas."

"Nii?"

"Mulle pandi kiip."

Peeter kivistus hetkeks. Seejärel sirutas ta käe aeglaselt pudeli poole, valas oma topsi hoolikalt mõõdetud liigutusega täis ja jõi tühjaks nagu jooks õunamorssi. Veel mõne hetke mõtteid kogunud, venitas Peeter vastuseks:

"Paljud lasevad tänapäeval endale kiibi panna."

Pärtel tundis, kuidas torm temas jälle võimust hakkab võtma.

"Jah, seda küll, aga mulle pandi vastu minu enda tahtmist!"

Paus. Pudel. Topsik.

"Njah, vastu tahtmist pole muidugi ilus."

Nüüd oli Pärtli kord pikemalt mõtteid koguda.

"Ja see on kõik, mida sa ütled?"

"Aga mida sa tahad, et ma ütleks?"

"NO NÄITEKS ET KOGU SEE KIIBINDUS ON ÜKS SUUR BULSHIT!" röögatas Pärtel nii, et Laura koos noorema õe Liisaga ehmunult kõõgiuksele piiluma tormasid.

Lapsed maha rahustanud ja uuesti arvutite taha sokutanud, tuli Peeter kööki tagasi ning istus laua taha.

"Vaata, see kõik ei ole nii mustvalge."

Pärtel ei uskunud oma kõrvu.

"Aga sa ise oled ju igasugu artikleid kirjutanud ja tõestanud, et kiibid levitavad kahjulikku kiirgust ja võimaldavad jälitustegevust ja mida kõike veel?"

"Mitte kiibid, vaid esimese põlvkonna lugejad. Praegu oleme me juba kolmanda põlvkonna lugejate juures ja nende kiirgustase jääb isegi looduslikule foonile kümneid tuhandeid kordi alla. Jälitustegevus ... njah, küllap see on kuidagimoodi endiselt võimalik, aga sellesse tuleb suhtuda nagu igasse teise riski, mida tasub maandada mõistlikule tasemele, kuid mitte kaugemale. Tänapäevased kiibid on selles mõttes

ikka tunduvalt paremini turvatud ja minu meelest kaaluvad plussid miinuseid juba üle."

Pärtli süda hakkas halba aimama. Nüüd oli tema kord pudeli järele küünitada ja järgmise küsimuse sõnastamiseks topsikummutamisega aega võita.

"Mees, sa kõneled nii, nagu sul oleks endal kiip."

"..."

"..?"

"Ongi."

Pärtel ei uskunud oma kõrvu. Ta tundis end peaaegu reedetuna. Nojah, nad polnud küll veretilkade saatel vandunud, et nad omale kunagi kiipe panna ei lase, aga kõik Peetri senised mõtted ja teod tundusid niisuguse võimaluse juba eos välistavat.

Pärtel ei osanud korraga enam midagi öelda.

"Aga ... kuna? Kuidas ... miks?" oli kõik, mille ta üle huulte suutis pressida.

"Noh, nüüd juba mingi kuu aega tagasi ... ei, poolteist. Mulle pakuti väga soodsat perepaketti ja kuna mingil hetkel sellest nagunii ei pääse, siis ma mõtlesin, et ah, põrgut, võibolla teist nii soodsat võimalust enam ei tule."

Pärtlil pidi süda pahaks minema.

"Perepaketti?!?"

"Nohjah. Kaks täiskasvanut ja kaks last sisuliselt ühe inimese hinnaga ... Lisaks on pool aastat tasuta lastemonitoorimisteenust."

"Laste... misasja?"

"Lastemonitoorimisteenust. See on päris fancy asi, tule, ma näitan."

Pärtel kobis sõbra sabas töötuppa, kus Peeter ekraanile mingi kaardirakenduse lahti vedas.

"Näed, siin ma saan reaajas jälgida, kus mu lapsed paiknevad, ükskõik, milline riigi punkt see ka ei oleks. Praegu peaks näitama meie maja siin."

Ta jõllitas pool minutit tühja akent, kuhu sellegipoolest mitte midagi ei ilmunud.

"Ah, nojah, ju ta siis hetkel ei tööta või midagi. Aga eile näitas küll ilusti mõlemad tüdrukud ära."

Vastust saamata pööras Peeter pead üle õla tahapoole, kuid sealt haigutas vastu vaid tühi ukseava.

III

Jahe tuuleõhk, mis teel Peetri juurest koju vastu puhus, sundis Pärtli veidi kainemalt mõtlema.

Nii. Kas mul on põhjust arvata, et ID-kiibid on pahad? Ei, seda mitte. Kas mul on põhjust arvata, et ID-kiibid on head? Ei, seda samuti mitte. Mida ma üldse neist õnnetutest kiipidest tean? Õigust ütelda - mitte midagi. Samas kusagil peaks ju mingit infot ometi leiduma. Nii laiaulatuslikku projekti ei saa kasvõi juba sellepärast väga kinnisena hoida, et erinevad teenusepakkujad peaksid sellega idee järgi liidestuma hakkama. Seega peavad mingid spekid kusagil eksisteerima, tuleb need ainult kätte saada.

Pärtel istus oma tööarvuti taha ja kammis natuke netti. Nii ... Tere tulemast ID-kiibi portaali ... homme tehnoloogia juba täna ... seninägematud võimalused ... bla-bla ... Ahhaa, whitepaper ja rohkem infot.

Pärtel klõpsis lingile, aga loodetud spetsifikatsioonide asemel näidati talle värvilist multikat sellest, kuidas lennujaamas ilma isikut tõendavat dokumenti esitamata lennuki peale saab minna.

"Mis mõtet sellel on, kui lennukiga nagunii enam keegi ei lenda?" mõtles Pärtel omaette ja kammis portaali edasi. Ta proovis otsimootoris paari pähetulevat võtmesõna sisse toksida, kuid ei saanud pakutud tulemustest oluliselt targemaks.

Nojah, mis siis ikka, kasutame vanemat tehnoloogiat ja helistame. Pärast väikest kõneotejärjekorras passimist võeti Pärtel jutule.

"ChipMunk OÜ, ID-kiibi abiliin, Egle kuulab. Tere päevast, kuidas saan teid aidata?" sädistas blond hääleke.

"Tere, mind huvitavad ID-kiibi kommunikatsiooniprotokolli spetsifikatsioonid."

"Kommu... misasjad? Spessi... misasjad?" imestas hääli ja Pärtli vaimusilma kerkis Egle hästi-hästi pikk nägu.

"Kommunikatsiooniprotokolli spetsifikatsioonid. Ühesõnaga, ma tahaks teada, kuidas ID-kiip töötab."

"Ahjaa, muidugi, palun minge ID-kiibi portaali ja sealt leiate palju informatsiooni."

"Jah, ma käisin portaalis, aga ma ei leidnud sealt ühtegi tehnilist dokumenti."

"Ee... nojah, aga ID-kiibi kasutamiseks ei ole mingeid dokumente vaja. Te lihtsalt installeerite endale vastava tarkvara ja see teeb kõik teie eest ära."

"Ei, mind ei huvitagi kiibi kasutamine. Ma tahan selle protokolli turvalisust uurida."

"Oi, meil töötavad parimad spetsialistid ja nende tarkvara on väga turvaline."

"See on väga hea, aga ma sooviksin kõiges ikkagi ise veenduda."

Telefoni teise osa sigines vaikus. Pärast hetkelist kaalumist muutus hää tuimaks ja tülpinuks.

"Oodake, ma ühendan teid edasi."

- - - - -

"Marten Tarvas, ChipMunk OÜ tehniline direktor. Ma kuulan teid."

"Tere. Ma sooviksin ID-kiibi tehnilisi spetsifikatsioone."

Jälle veidi vaikust, kuid seekord järgnes vastus täiesti harilikul toonil.

"Kahjuks me käesoleval ajal neid spetsifikatsioone ei levita."

"Mmm... aga kuidas siis sõltumatud osapooled süsteemi usaldada või kontrollida saavad?"

"Vaadake, kes iganes te olete, ID-kiibi süsteem on auditeeritud kompetentsete spetsialistide poolt ning Vabariigi Valitsusele nende antud kinnitustest piisas. No ütleme, et me isegi paneks tehnilise dokumentatsiooni üles; mis te arvate, kui paljud inimesed seda loeks või sellest üldse aru saaks?"

"Asi on põhimõttes. Kui te väidate, et süsteem on turvaline, peate te suutma oma väidet ka avalikult tõestada."

Mõttepaus. Nüüd siis ka häälevahetus. Sedakorda teravaks ja kalgiks.

"Ma ei tea jätkuvalt, kes te niisugune olete, aga ma tean päris kindlalt, et mul pole tarvidust teile mitte midagi tõestada."

Piiksuv toon telefonitorust andis tunnistust, et selle kõne võis lõppenuks lugeda.

- - - - -

Pärtel pidi viis korda kella andma, enne kui Peeter ukse lahti suvatses teha. Majaperemees vaatas külalisele unepahura näoga otsa ja torises:

"Kuule kas sa kella üldse ei tunne enam? Mida sa kolistad siin pärast südaööd ..."

Pärtel ei vastanud midagi, vaid trügis sõbrast mööda kööki. Laua taga õngitses ta taskust välja tüki paberit ja kritseldas sinna peale:

- Ma ei usalda süsteemi. Palun aita mind.

Peeter jõllitas vaheldumisi lipikut ja Pärtlit ning küsis lõpuks kahtluse ja mure seguse häälega:

"Lolliks oled läinud või?"

Pärtel pööras lipiku endiselt sõnagi lausumata teistpidi. Mõne hetke pärast võis Peeter sealt lugeda:

- Miks ei ole spekid avalikud? Miks seotakse kiibid närvilõpmetega? Millist informatsiooni, kuidas ja kuhu kiipide kaudu edastatakse? Kuidas seda informatsiooni valedesse kättesse sattumise eest kaitstakse?

Peeter mõtles hetke.

"No ma ei tea ... see kõlab minu meelest liiga vandenõuteooriana. Kesse ikka minu digitaalse identifikaatoriga midagi tarka või halba peale oskaks hakata?"

Pärtel vaatas sõbrale sügavalt otsa ning kribas siis paberile:

- Kui tihedalt peavad paiknema triangulatsioonimastid, et passiivkiibi järgi sinu lapsi positsioneerida?

Mida enam Peeter küsimust luges, seda hallimaks ta näost vajus. Pärast pikka vaikust lausus ta vaikselt:

"Hästi, ma aitan sind. Ja ma usun, et sa võid rääkida. Kui see kiip tõesti jälitusseadmeid sisaldab, jälgivad nad närviühenduste kaudu pigemini sinu mõttetegevust ja me oleme omadega nagunii perses."

IV

Raske raudukse tagant ilmus nähtavale tõeline hullu teadlase maa-alune laboratoorium. Pärtel vaatas sõbra keldris ringi ning soojad mälestused täitsid ta südant.

Peeter oli juba koolipõlves elektroonika vastu huvi tundnud ja õnnelikul kombel polnud tema vanemad paarist lahtilammutatud raadiost suuremat numbrit teinud. Gümnaasiumi lõpuks võis Peeter uhkustada iseehitatud robottolmuimejaga, millesarnased ilmusid poodidesse müüki alles kümnekond aastat hiljem. Ülikoolis käies hakkas ta uurima arvuteid ja infosüsteeme, milline harrastus lõpuks kurjasti kätte tasus, sest Peeter visati kolmandal kursusel õpitulemuste andmebaasi sisse häkerdamise pärast välja. Ise ta sellest ennast väga häirida ei lasknud, sest erinevate turvaaukude leidmine oli talle juba piisavalt kuulsust toonud ja kindlustas turvakonsultandina korraliku sissetuleku. Pärtel kadestas sõpra, sest vaatamata oma lõpetatud akadeemilisele haridusele tema endale autot, maja, naist, kahte last ja armukest lubada ei suutnud.

"Tule edasi. See ruum siin on sisuliselt Faraday puur. Isegi kui kiibid peaks mingi ime läbi suutma organismist energiat ammutada ja selle arvel kuhugi midagi raporteerida, oleme me siin kogu välismaailmast elektromagnetvälja mõttes ära lõigatud. Mis selles ruumis juhtub, jääb siia."

"Äkki need kiibid salvestavad midagi ja kannavad hiljem üle?" küsis Pärtel kõhklevalt.

"Väheusutav. Ma isegi mõtlesin selle peale korraks ja arvutasin natuke. Põhimõtteliselt on imepisikesed lihasjõust toituvad salvestusseadmed võimalikud, aga nende hind on veel liiga kõrge, et neid riigi igasse kolpa sisse toppida."

Pärtel rahunes veidi ning suunas jutu sisulistele teemadele.

"Hästi, eeldame, et me oleme turvalises keskkonnas. Aga kuidas me analüüsime kiipe, millest me midagi ei tea, mida me füüsiliselt kätte ei saa ja mille spekkegi meile ei anta?"

Peeter naeratas salapäraselt.

"Ei ole päris nii, et midagi ei tea. Veelkord - me teame, et neid toodetakse massiliselt. Seega peavad nad kasutama piisavalt standardseid alustehnoloogiaid; tehnika eilset sõna, kui soovid. Väga bleeding edge kraami ei jõua meiesugune pisike riik kinni maksta, ükskõik kui innovaatilised meie poliitikud ka olla ei tahaks."

Ta õngitses riiulilt alla mingi kasti ning lükkas selle vooluvõrku.

"Ma usun, et füüsilisel tasemel käib kiibi ja lugeja vaheline suhtlus üle tavalise raadioside. Umbkaudu gigahertsine baassagedus, mõnisada mega alla või paar giga ülespoole."

"See kõlab nagu jube lai skaala?"

"Pole seal hullu midagi. Skännime kogu sagedusriba läbi ja õige sageduse peale hakkab kiip signaali moduleerima. Lugeja tuvastab selle muutuse ära, siis mõtleme edasi."

Peeter jõudis vaevalt kohvivee üles panna, kui aparaat laual piiksuma hakkas. Aparadiomanik istus oma varanduse taha maha ja ühendas arvuti sinna külge. Veidi aja pärast teatas ta:

"Mhmh, nii ongi. Tavaline faasimodulatsioon. Ole lahke, imetle oma kiibi ja lugeja vahelist ühendust."

Ta keeras monitori Pärtli poole ning sealt vaatas vastu joru kuueteistkümneendkoodi. Pärtel jõllitas ekraani suurisilmi ja mõtles õudusega, kas niisama lihtne ongi kõigi inimeste ajudesse sisse häkkida.

"Ja ... eee ... mis nüüd edasi?" oskas ta ainult küsida.

"Well, tegelikult me ei ole veel eriti kaugel. Need on alles bitid, aga bittidest informatsioonini jääb vahel väga pikk maa."

"Mmm ... mis mõttes?"

"Ilmselt on arendajad selle peale mõelnud, et keegi võib oma lugejaga kiibi kallal käia, ja midagi ette võtnud. Kõige tüüpilisem nõks on kommunikatsioon ära krüptida. Arvatavasti elab kiibi peal mingi võti või lepitakse see protokolliga alguses kokku."

"Aga sa saad ju selle lahti häkkida?" küsis Pärtel lootusrikkalt.

Peeter mõtles hetke.

"Ma võin proovida. Aga üldiselt ei ole väike võimsus tänapäeval ka passiivkiipidele enam tugeva krüpto tegemisel takistuseks. Pane suurem kohvipada üles."

- - - - -

Kuusteist pajatäit kohvi ja kaks magamata ööd hiljem olid mehed jätkuvalt sama targad kui alguses. Peeter ei oelnud püsti tõustes sõnagi ning vajus keldrinurka jäetud madratsile Pärtli kõrvale sügavasse unenägudeta unne.

- - - - -

Mehed istusid kõrtsis ja üritasid parandada päid, mis suurest masendusest alanud joomisele järgnenud pohmaka käes kannatasid.

"Njaa, Pets, viletsaks oled jäänud," tõgas Pärtel, kuid vakatas kohe, kui taipas, et sõber ennast ilma nöökimatagi kehvasti tunneb.

"Noh, mis viletsaks," kohmas Peeter vastu. "Lihtsalt korralikult realiseeritud krüpto on muutunud karbitooteks. Taasesitusrünnete vastu nonsid, kõrvalkanalirünnete vastu varjestused ja polsterdused ... igal pool tõestatavalt turvalised protokollid ... isegi puhvid ei täitu tänapäeval enam üle. Kui kiibile füüsiliselt ligi ei pääse, pole mingit lootust."

Peeter mõtles hetke ning ohkas siis raskelt.

"Ja isegi kui pääseks, ei ole mul laboris vahendeid, et kiipi ongströmi paksuselt slaissida."

Pärtel sügas joomaudust kukalt.

"Aga krüpto ei ole ju ometi kogu süsteemis ainuke komponent, mida rünnata annab."

Peeter jäi kuulatama.

"Mida sa silmas pead?"

"Noh ... kui krüpto on nii tugev, et seda pole mõtet rünnata, ründame siis midagi muud."

Peeter mõtles hetke ja korraga lõi ta nägu särama.

"Mees, sa oled geenius! Kelner, üks kanepipläru geeniuzele!"

- - - - -

Järgmised kuusteist potti kohvi ja kaks magamata ööd läksid täistuuridel asja ette. Vana kooli häkkeri kombel ei hoolinud Peeter asja ilust, vaid ainult käimasaamisest. Tal terendas silme ees üks suur eesmärk - tõestada, et ID-kiibindus on rünnatav mingisugusegi kasutusloo korral - ning ta nägi vaimusilmas teed oma eesmärgini. Selleks tuli ehitada kaks mitte ülearu keerulist seadet ja need omavahel suhtlema saada.

Kui Peeter 48 tunni pärast rampväsinult madratsile vajus, seisis tema laual kaks pundart elektroonikat. Aga seekord magas ta üksi, sest Pärtlil ei tulnud und.

Uudis ID-kiibi murdumisest levis kollaste leheneegrite seas nagu kulutuli. Peetri telefon oli pool päeva punane ja lõunaks sai juba paika pandud avalik pressikonverents. Pärtlile valmistas asjade nii tormiline kulg järjest suuremat muret ja lõpuks ei suutnud ta küsimusi enam endale hoida.

"Kuule, meil ei õnnestunud ju ikkagi otseses mõttes ID-kiibi turvameetmeid murda. Kas me ei küta ajakirjanduse huvi ilma asjata liiga üles? Ja me pole sinu kokkuklopsitud vidinaid kordagi laivis testinud ... mis siis juhtub, kui demo läbi kukub?"

"Siis oleme me lihtsalt kaks poollollakat, kelle üle paar päeva avalikult naerdakse, kuni järgmine sensatsioon peale tuleb. Aga kui demo õnnestub, siis oleme me midagi tõeliselt suurt korda saatnud. Minu meelest tasub see riskimist."

Pärtel noogutas mõtlikult. Jah, kui tahad šampust juua, pead natuke riskima. Lõppude lõpuks polnud kaotada eriti midagi.

- - - - -

Pressikonverents toimus lennujaamas. Agaramad kaameramehed olid juba ennelõunast platsis ning kaklesid omavahel paremate statiivikohtade pärast. Peeter oli kusagilt kapinurgast täiesti talutava väljanägemisega ülikonna üles otsinud ja kõndis aatriumis närviliselt edasi-tagasi. Pärtel lõdvestas oma närve juba teise õllega, kui sõber talle korraga seljataha astus.

"Näe, Tarvas ilmus ka välja."

Ta osutas pika ponisabaga lühemat kasvu iseteadliku isanda poole. "Nonii, täna saame siis lõpuks tuttavaks," muigas Pärtel endamisi ja jättis pooliku õlleklaasi sinnapaika.

Suure sehkendamisega olid mehed täiesti unustanud mingit konverentsiplaani kokku leppida, aga nende pikaaegne sõprus oli Pärtlile õpetanud, et Peeter hoidub parema meelega rambivalgusest eemale. Niisiis võttis Pärtel ohjad enda kätte ning astus, poolteist potti julgustust naha vahel, mikrofonide ette.

"Tere! Minu nimi on Pärtel P. ja ma olen selle riigi kodanik. Nagu te teate, on meie riik otsustanud kõik oma kodanikud varustada ID-kiipidega ja ka mulle sai hiljuti osaks õnnetus ühe säärase kandjaks hakata. Ma ei tea, kui paljud teie seast juba kiibistatud on, aga kui parlament selles osas seadusandlust ei muuda, on teil valida, kas lasta endale kiip paigaldada või kahe aasta pärast seadust rikkuda.

Niiväga kui ma ka ei naudiks kaasaegse tehnoloogia abil tõusnud elukvaliteeti, pean ma ütleva, et mulle ei meeldi järjest rähkem viis, kuidas meid uusi lahendusi kasutama sunnitakse. Meie koerad ei tohi enam ammu ilma kiipideta ringi joosta ja nüüd hakkab sama kehtima ka inimeste kohta. Aga kas me anname igasuguse hullusega kaasa minnes endale aru, mida kõike inimkonna käsutuses olev tehnoloogia üldse võimaldab? Kuidas suudame me heaks kiita asju, millest me lõpuni aru ei saa ja mida meile isegi seletama ei vaevuta?"

Pärtel tegi pausi ja laskis oma sõnade peale siginenud vaikusel mõjuda.

"Meile sisendatakse, et ID-kiip on turvaline, aga ei täpsustata, mida selle sõnaga täpselt silmas peetakse. Kas see tähendab, et ID-kiibi kasutamine väldib absoluutselt igasuguseid probleeme, mis vähegi tekkida võivad? Kahjuks pole see nii ja me oleme teid täna siia kutsunud, et vastupidist tõestada."

Pärtel viipas peaga sõbra poole ja Peeter lükkas prožektorite valgusesse laua koos kahe kiivrilaadse kobakaga. Vähemalt niipalju oli ta Pärtli põdemise peale ennast liigutanud, et oma juhtmepeadele mingisugusedki kestad leiutas. Pärtel võttis ühe kobaka kätte ning jätkas.

"Me valisime demonstratsioonipaigaks lennujaama, sest see oli esimene koht, kus ID-kiibi põhine lahendus juurutati. Paljud teist on kindlasti läbi käinud sellest väravast, mis peale metalliotsimise ka kiipi loeb ning läbija automaatselt tuvastab. Kuna kiip on väidetavalt võltsimatu, peaks see tagama inimeste ühese identifitseerimise. Me väidame aga, et süsteemi lollitamiseks polegi kiipi vaja võltsida ning selle demonstreerimiseks palun ma siia härra Marten Tarvase."

Ponisabaga isanda nägu väljendas ootamatust ja üllatust, kuid ID-kiibinduse ideoloogilise isana ei olnud tal muud valikut, kui väljakutse vastu võtta ja rambivalgusesse astuda. Pärtel kasutas Marten Tarvase hetkelist segadust viivitamata ära ning surus talle pähe ühe kahest kiivrist.

"Kõigepealt tutvustame seadme tööd. Palun kaameratel monitore filmida."

Nende sõnadega toppis ta oma pea teise kobaka sisse ning astus turvavärava poole. Kui sel hetkel oleks keegi taibanud tema südametegevust jälgida, oleks võinud tuvastada kaugelt üle 200-se pulsi ja lakketormava vererõhu. Sellest hetkest sõltus kogu tema edasine saatus. Kas aparaat hakkab õigesti tööle? Teeb ta üleüldse midagi mõistlikku? Aga tagasiteed enam ei olnud. Väike samm ühele inimesele. Tohtu hüpe kogu inimkonnale. Sekundi mürdosaga jõudis ta väravast läbi

ning jäi hinge kinni pidades pealtvaatajate reaktsiooni ootama. Hetkeks võttis maad haudvaikus ja Pärtel nägi vaimusilma ees oma matuseid, kui äkki läks ajakirjanike seas tohutuks sagimiseks. Agaramad tüübid ei mallanud isegi mingeid selgitusi oodata, vaid tormasid uudist oma meediakanalitele edastama. Pärtel trügis turvamonitoride poole ja järgmisel hetkel valdas teda täieliku triumfi tunne. Monitor väitis, et väravast oli just nüüdsama läbi astunud Marten Tarvas.

- - - - -

"Meie rünne töötab tegelikult väga lihtsalt. Minu peas oleva kiivri esmane ülesanne on varjestada kiipi lugeja eest. Teiseks sisaldab ta endas väikest vastuvõtjat, mis suudab tuvastada lugejalt saadud signaali. Signaal edastatakse teist sagedust kasutades teisele kiivrile, mis teisendab selle tagasi kiibilugejate poolt kasutatavasse sagedusribasse ning pommitab sellega tolles kiivris asuvat pead, antud juhul siis hr Tarva oma. Hr Tarva ID-kiip peab seda tavaliseks päringuks ja genereerib kuidagimoodi vastusignaali, mis tagastatakse kahe kiivri vahelist raadioühendust pidi. Esimene kiiver esitab vastuse oma lugejale ja nii õnnestubki petta näiteks lennujaama turvaväravate isikutuvastust."

Pärtel muretses, kas ta suutis kogu kupatust nii labaselt selgitada, et isegi ajakirjanikud sellest aru saaks, ja valmistus seetõttu vastama arvukatele küsimustele. Tema pettumuseks ei tahtnud press tema käest rohkem midagi teada, selle asemel pöördus ajakirjanike hord hoopis teisele poole.

"Härra Tarvas, teie kommentaar!" kisasid reporterid läbisegi ning näost punetav ja ilmselgelt tasakaalust välja viidud isand pidi kiiresti õigeid sõnu otsima.

"See tähendab ... no vaadake ... Turvalisus ei ole kunagi absoluutne mõiste. Me saame rääkida erinevatest riskidest ja nende realiseerumise tõenäosustest, mistõttu turvaarhitektuuri eesmärk pole mitte intsidentide ärahoidmine, vaid potentsiaalsete kahjude alandamine mõistlikkuse piiresse. Ma võin teile kinnitada, et ID-kiibi turvaarhitektuuri väljatöötamisel on osalenud rahvusvahelised tippspetsialistid ning me oleme teinud väga põhjaliku analüüsi, kus oleme identifitseerinud kõik tuntud riskid ja projekteerinud meetmed nende minimeerimiseks. Härra P. poolt demonstreeritud rünne kuulub niinimetatud vahendusrünnete klassi ning me oleme sellistest ohtudest täiesti teadlikud. Samas nõuavad vahendusründed meie hinnangul hetkel liiga keerulist tehnoloogiat ja seetõttu ei ole põhjust neid liiga suureks probleemiks pidada.

Te nägite ju ise, missuguseid kaste me mõlemad härra P.-ga kandma pidime. Minu soovitus kõigile, kes ei soovi, et nende identiteeti kasutades turvavärvatest läbi jalutatakse, on mitte lasta endale tundmatuid aparate pea ümber suruda."

Pärtel tahtis oma seisukohtade selgitamiseks veelkord sõna võtta, kuid ajakirjanikud tormasid suure summana pärast Marten Tarvase jutu ärakuulamist minema.

Pärtli viisteist minutit kuulsust oli läbi.

Epiloog

Paljakspüगतud peaga kapoametnik pühkis higist leemendavat otsaesist.

"Me uurisime põhjalikult teie tausta. Ilmselt ongi nii, nagu te väidate, et te ei ole ühegi välisagentuuri ega kohaliku poliitilise partei teenistuses. Seega pole meile tegelikult selge, mis motiveerib teid avalikkuse ees nii vastutustundetute avaldustega esinema."

Ametnik vaatas Pärtlile professionaalsest kretinismist nõretava pilguga otsa ning jätkas siis.

"Ausalt öeldes on mul teie motivatsioonist ka sügavalt savi, minu ülesanne on tagada, et te rohkem niisuguseid trikke ei teeks ja ühiskonnas igasuguseid ideid ei külvaks. Kas te üldse mõtlete ka, mis siis juhtuks, kui kõik teie kombel oma kiipe häkerdama hakkaks?"

"Siis saaksime me ühel hetkel võibolla ka reaalselt turvalisust pakkuvad kiibid," jõudis Pärtel vaid piiksatada, kui kapomehe hävitav pilk ta tooli külge kinni naelutas.

"Teie õnn, et te ennast seal lennujaamas oma peakuubikutega avalikult lolliks tegite," sisistas ametnik kurjakuulutaval häälel, "teid ei võta keegi enam eriti tõsiselt ja seetõttu ei pea me teid vähemalt esialgu füüsiliselt elimineerima. Me võime teid isegi ühiskonda tagasi lasta, kuid te saate kindlasti aru, et me peame rakendama teatavaid ettevaatusabinõusid."

Pärtel kahvatas ja tema süda hakkas lööma sama kiiresti kui pressi-konverentsil demo ajal.

"Milliseid abinõusid ..?"

Ametnik laskis Pärtlil hetke omas mahlas praadida ja jätkas siis üleolevalt.

"Ma võin teile tegelikult sama hästi ka öelda, sest hiljemalt poole tunni pärast ei taha te sellest enam midagi mäletada. Vaadake, need ID-kiibid ei ole sugugi nii passiivsed kui laiemalt arvatakse. Täiemahuline mõttekontroll on muidugi veel väga kauge tuleviku muusika, aga üht-teist suudame me juba täna. Me võime teha kindlaks, millised ajupiirkonnad aktiveeruvad teatud teemadele keskendumisel, ning lülitada seejärel sisse mehhanismi, mis teie jaoks väljendub valuaistinguna. Ühesõnaga, iga kord kui te üritate ID-kiibile mõelda, hakkab teil pea valutama. Tõsi, see võimalus on kiipidel veel väga eksperimentaalne ja põhjalikumalt testimata. Aga samas võime me teid kasutada kui suurepärase katseisikut. Kokkuvõttes annate te märgatava panuse ID-kiipide arengusse. Seda te ju soovisitegi, eks?"

Ametnik naeratas oma kõige laiemat naeratust ja vajutas punast nuppu.

Uksest sisse astunud mustas ülikonnas tüüp sikutas peaaegu halvatud
Pärtli tooli pealt püsti ning talutas minema.